

HET TIJDSCHRIFT IN EUROPESE CONTEXT (1)

Mijnheer de voorzitter,
Dames en heren,
Beste collega's,

Ik dank Meester Van den Bossche voor zijn vriendelijke inleiding. Het is voor mij een primeur maar ook en vooral een echte eer in dit prestigieuze kader voor de vijfenzeventigste verjaardag uitgenodigd te zijn. Mijn uiteenzetting behelst de plaats van het Europees recht in het *Tijdschrift* en haar invloed op de notariële wereld. In dat perspectief wil ik op mijn beurt de vijfenzeventig voorafgaande jaren van het *Tijdschrift* op een rij zetten, en meer bepaald in drie delen onderbrengen: “de grote afwezige”; “naar essentie” en ten slotte “de Europese notaris”.

1937-1960: de grote afwezige

Een eerste periode opent zich voor de Tweede Wereldoorlog. De eerste bijdrage, die in het *Tijdschrift* gepubliceerd is, draagt weliswaar een moderne titel: “[d]e hervorming van het notariaat” (2). Maar het gaat enkel over intern Belgisch recht. In die periode blijft Europa stil. Europa bestaat niet. Het verdrag van Rome wordt pas in 1957 getekend, en zijn betekenis voor de notariële wereld blijft afwezig. De enige referenties naar de internationale context hebben een ver en vaag verband met de Europese werkelijkheid. Het gaat over klassieke vragen van het internationaal rechtsverkeer, meer bepaald het internationaal privaatrecht en fiscaal recht. Het IPR, in het bijzonder, handelt grotendeels over huwelijksvermogens- en erfrecht (3) (4), zonder de geldigheid van het in het buitenland verkregen persoonlijk statuut

- (1) Deze bijdrage is door ondertekenend lid van het redactiecomité van de *Revue du notariat belge* ter ere van de 75ste verjaardag van het *Tijdschrift voor Notarissen* opgesteld. Ze is bedoeld om de cordiale relaties onder de twee periodica te onderstrepen en, voor zover mogelijk, in de toekomst te ontwikkelen. Mijn dank gaat naar mijn echtgenote die mij geholpen heeft de tekst te verbeteren.
- (2) 1937, 1. De bijdrage gaat over het KB nr. 213 van 13 december 1935, en de wijzigingen aan de Ventôsewet.
- (3) Rb. Verviers 14 januari 1936, *T.Not.* 1937, 174 (toepasbaarheid van de wet van de laatste verblijfplaats op de nalatenschap); Bevelschrift Ieper 9 december 1938, *T.Not.* 1939, 11; Bevelschrift Kortrijk 8 maart 1951, *T.Not.* 1951, 87; Bevelschrift Mechelen 28 juni 1955, *T.Not.* 1955, 184 (bevoegdheid van de rechter van de ligging van de goederen om de inbezitstelling van onroerende goederen gelegen in België toe te kennen); Rb. Gent 7 november 1961, *T.Not.* 1962, 18 (respectievelijk toepassingsgebied van het huwelijksvermogens- en erfrecht); Cass. (1ste kamer) 28 maart 1952, *T.Not.* 1952, 217, nota (niet-strijdigheid met de internationale openbare orde van een vreemde wet die, bij ontstentenis van bloedverwanten in de erfelijke graad en legatarissen, aan de vreemde staat roerende goederen gelegen in België toewijst).
- (4) Over de geldigheid van het eigenhandig testament door een Nederlander in België opgemaakt, zie L. DEVOS, “Nog iets over het eigenhandig testament in België gemaakt door een Nederlander”, *T.Not.* 1937, 177. Concluderen tot de nietigheid: Brussel 9 januari 1937, *T.Not.* 1938, 26 en Rb. Dendermonde 30 juni 1944, *T.Not.* 1945, 123; tot de geldigheid: Gent 10 mei 1948, *T.Not.* 1950, 15; Luik 4 juli 1953, *T.Not.* 1954, 14; Rb. Antwerpen 16 december 1960, *T.Not.* 1961, 105. *Adde* Rb. Gent 13 november 1940, *T.Not.* 1941, 41: het testament in de Zweedse taal opgemaakt in Zweden, door een Belg gehuisvest in dat land, is aan de Zweedse wet onderworpen, des te meer de erfelijke goederen in Zweden gelegen zijn (*T.Not.* 1941, 41).

te vergeten (5). De internationale fiscale vragen draaien rond de dubbele taxatie, in het bijzonder in de betrekkingen met Frankrijk: *nihil novi sub sole!* (6) (7). Die trend zal doorgaan tot in de vroege jaren zestig.

Tot dan nemen de Belgische betrekkingen met Congo, nog “de Kolonie” genoemd, de overhand (8). Deze betrekkingen lijken belangrijker dan deze met de andere Europese landen, zelfs enkele jaren na de onafhankelijkheid (9).

Europa is afwezig, tenzij (heel negatief) in de context van de oorlogsherstellingen (10) (11).

-
- (5) Rb. Brugge 3 maart 1958 en Gent 19 juni 1958, *T.Not.* 1959, 74, concl. Adv.-Gen. Matthijs; Brussel 17 januari 1962, *T.Not.* 1963, 241 (huwelijk); B. Besl. 15 maart 1955, *T.Not.* 1955, 51; B. Besl. 29 juni 1967, *T.Not.* 1967, 278; Cass. 3 maart 1966, *T.Not.* 1966, 253 (adoptieve afstamming).
- (6) Cass. 22 oktober 1957, *T.Not.* 1958, 223 (belastbaarheid aan de Belgische bedrijfsbelasting van een paar in België gelegen hectaren afhankelijk van een exploitatie gelegen in Frankrijk); B. Besl. 22 maart 1965, *T.Not.* 1966, 26 (kadastraal inkomen van in het buitenland gelegen onroerende goederen wordt buiten beschouwing gelaten); B. Besl. 13 maart 1969, *T.Not.* 1970, 276 (aftrekbaarheid “estate duty” in Engeland geheven op de door de overledene nagelaten roerende goederen).
- (7) De fiscaal internationale vragen zijn van alle tijd. Zie recenter “Niet rijksinwoners - overlijden - erfenisrechten”, vraag nr. 1231 van 29 maart 2001 van de heer De Grauwe, *T.Not.* 2002, 402.
- (8) B. Besl. 9 februari 1937, *T.Not.* 1937, 158 (Belgisch Congo dient als vreemd grondgebied beschouwd te worden inzake borgstelling voor de betaling van successierechten); *T.Not.* 1953, 75 (formaliteiten die de Belgische authentieke akten moeten ondergaan om in Congo te kunnen gelden); *T.Not.* 1960, 223 (formaliteiten voor authentieke akten verleden in Congo die op een Belgische aangelegenheid betrekking hebben).
- (9) Zie mededeling van het ministerie van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel d.d. 6 maart 1963, *T.Not.* 1963, 93, waar de minister laat weten dat de eigendomsoverdracht van een in Congo gelegen onroerend goed pas gebeurt op het moment van de tussenkomst van de bewaarder van de eigendomstitels.
- (10) Parlementaire vraag d.d. 16 april 1946, *T.Not.* 1946, 107 (dubbele belasting ten titel van de Franse belasting van nationale solidariteit en van de Belgische belasting op het kapitaal op goederen gelegen in België van een Belg gevestigd in Frankrijk); *T.Not.* 1947, 59 (de minister laat weten dat hij instructie aan zijn ontvangers gegeven heeft voorlopig geen belasting te heffen op de in Frankrijk gelegen goederen toebehorend aan Rijksinwoners); *ibid.*, 103 (de minister laat weten dat de verzoeken tot uitstel van betaling van belastingplichtigen die in de onmogelijkheid verkeren hun schuld in speciën te kwijten mits de tijdelijke onmogelijkheid om hun Franse effecten op de beurs van Parijs te verkopen “met welwillendheid” onderzocht zullen worden). Over het algemeen zijn de administratieve beslissingen in die context gekenmerkt door een grote mildheid. Zie B. Besl. 21 oktober 1944, *T.Not.* 1944, 175 (erfgenaam in België gedomicilieerd die wegens oorlogsomstandigheden in het buitenland verblijft mag voor de toepassing van art. 94 W.Succ. als een in het Rijk verblijvende erfgenaam beschouwd worden); B. Besl. 26 maart 1959, *T.Not.* 1959, 155 (de schuldvordering tegen de Franse staat wegens oorlogsschade aan een in Frankrijk gelegen onroerend goed mag als een onroerend goed beschouwd worden, met als gevolg toepasbaarheid van de in art. 17 W.Succ. bevatte voorkeursregel). *Adde*, over de toepasbaarheid van art. 17 W.Succ., over de successierechten die aan de Belgische staat verschuldigd zijn door een Rijksinwoner die de blote eigendom van een onroerend goed gelegen in Frankrijk geërfd heeft, wanneer die gebruik heeft gemaakt van uitstel van betaling van successierechten en de successierechten bij de uitdoving van het vruchtgebruik opeisbaar worden, B. Besl. 6 januari 1959, *ibid.*, 155.
- (11) Referenties naar het notarieel internationaal rechtsverkeer blijven opvallend schaars: B. Besl. 18 oktober 1954, *T.Not.* 1955, 123 (de datum van een in Frankrijk verleden notariële akte dient in België geëerbiedigd te worden, zodat op deze akte art. 18 W.Reg. niet kan toegepast worden); B. Besl. 25 juni 1951, *T.Not.*, 1952, 23, nota (de aanbidding van het uittreksel van een in het buitenland verleden authentieke akte tot de formaliteit der registratie maakt het zegelrecht van 20 fr. eisbaar op de aan de ontvanger voor te leggen uitgifte van de authentieke akte).

1960-1985: naar essentie

Het jaar 1960 (het jaar *nota bene* van de onafhankelijkheid van Congo) opent een nieuw tijdperk. De eerste schriftelijke verwijzing naar Europa in het *Tijdschrift* is weliswaar anekdotisch: het betreft de privileges en immuniteiten van Europese ambtenaren (12). Maar de trend is gelanceerd, en zal nooit meer stoppen. In '65 verschijnt de eerste studie met een Europese achtergrond. Flor Werdefroy beschrijft de wijzigingen aangebracht in de wetboeken der registratie- en zegelrechten door een Belgische wet waarvan hij schrijft dat ze niet louter in nationale dimensies werd gedacht (13).

Over het algemeen blijven de verwijzingen naar Europa schaars. De traditionele IPR-vragen domineren, zeker op een moment waar de rechtspraak van het Hof van Cassatie afwezig is, en de IPR-codex onbestaande. De rechtspraak van Vlaamse hoven en rechtbanken (14) alsmede grondige studies van Vlaamse auteurs worden dan ook gepubliceerd, onder de impuls van Frans Bouckaert, Edgard Van Hove

- (12) Besl. 30 september 1960, *T.Not.* 1961, 60 (de ambtenaren of agenten van de E.E.G. en Euratom, die zich in België zijn komen vestigen “uitsluitend uit aanmerking van [hun] ambtsvervulling in dienst van deze gemeensch[ap]en” mogen niet als Rijksinwoners in de zin van artikel 1 W.Succ. beschouwd worden). Zie ook bestuurlijke beslissing d.d. 31 maart 1977 (de akten “houdende aankoop of inhuurneming door de Europese scholen, voor officieel gebruik, van in België gelegen onroerende goederen, kunnen vrijstelling van zegelrecht genieten en kosteloos worden geregistreerd” (*T.Not.* 1977, 222). In dezelfde zin, B. Besl. 7 december 1978, *T.Not.* 1979, 155 (Afrikaanse Aardnootraad); B. Besl. 7 december 1978, *T.Not.* 1979, 155 (Raad van Europa).
- (13) “De gelijkschakeling in het raam van de E.E.G. van de belastingen op het samenbrengen van kapitalen”, *T.Not.* 1965, 113. De auteur heeft het over een “positieve houding van België” en een “belangrijke aanduiding voor de (Europese) Commissie”, 154-156.
- (14) Het grootste deel van de rechtspraak betreft het huwelijksvermogensrecht: Brussel 20 juni 1978, *T.Not.* 1978, 268; Gent 23 maart 1979, *T.Not.* 1979, 140, met de opmerkingen van J. ERAUW, “Oude internationale huwelijken oude verwijzingsregel: in Nederland en in België”, *T.Not.* 1982, 129-134 en F. BOUCKAERT, “De “Lex domicilii” en de “Lex patriae” t.a.v. het internationaal huwelijksvermogensrecht. Kritische noot bij het arrest van het hof van beroep te Gent van [2]3 maart 1979”, *T.Not.* 1979, 193-199; Cass. 10 april 1980, *T.Not.* 1981, 11; Rb. Luik 30 oktober 1981, *T.Not.* 1984, 200; Rb. Antwerpen 29 maart 1984, *T.Not.* 1985, 308, noot J. ERAUW; Brugge 14 mei 1985, *T.Not.* 1985, 174, noot F. BOUCKAERT. Deze materie is voor de notariële praktijk zo belangrijk dat er zelfs Nederlandse rechtspraak wordt aangehaald: Hoge Raad der Nederlanden 10 december 1976, *T.Not.* 1979, 149; 27 maart 1981, *T.Not.* 1982, 150. In andere materies: Ber. Brussel 24 februari 1972, *T.Not.* 1974, 109 (adoptieve afstamming); Gent 25 april 1975, *T.Not.* 1975, 186 (echtscheiding door onderlinge toestemming); Rb. Gent 30 juni 1975, *T.Not.* 1975, 230; Rb. Dendermonde 3 april 1980, *T.Not.* 1980, 305; Rb. Brussel 20 oktober 1982, *T.Not.* 1983, 64, noot C. DE BUSSCHERE; Rb. Kortrijk 20 maart 1983, *T.Not.* 1983, noot C. DE BUSSCHERE (bescherming van minderjarigen); Brussel 29 januari 1975, *T.Not.* 1975, 119 en Cass. 13 januari 1978, *T.Not.* 1978, 115 (vorderingsrecht van eenpersoonsvennootschap opgericht in het buitenland).

en Johan Erauw. Voortaan zal men over een Vlaamse IPR-school mogen spreken (15) (16).

In die periode verschijnen ook andere studies met een nieuw perspectief: het betreft niet alleen klassieke IPR-vragen gezien vanuit het Belgisch standpunt, maar ook het intern buitenlands recht, in een rechtsvergelijkend perspectief. Nog onbekende rechtsstelsels worden bestudeerd. Ik denk hierbij aan de Scandinavische landen (17) en aan het Angelsaksisch recht. Deze zoektocht naar het onbekende leidt de rechtsleer ertoe zich vragen te stellen over de essentie van het notarisambt. Een pionier in dat domein is Christian De Wulf, in zijn inaugurale les aan de Rechtsfaculteit in Gent op 14 december 1973. De auteur zoekt naar de historische grondslagen van het beroep en de zin van de toenmalige ontwikkeling van het administratief, fiscaal en Europees recht, en concludeert (hoe actueel is dit nog!): daar waar “[s]ommige notarissen zich beklagen over deze nieuwe opdrachten”, “zullen [d]e taken van controle en coördinatie toenemen” en “een van de kenmerken worden van het notariaat van de toekomst” (18).

Deze vooruitziende studie leidt in die periode tot verdere opzoekingen over de essentie van het beroep en het statuut van de notaris. Getuige hiervan de studiedag over “het statuut van de kandidaat-notaris” gehouden aan de rechtsfaculteit van de

-
- (15) F. BOUCKAERT, “De wet van 21 maart 1969 betreffende de adoptie en de wettiging door adoptie, en het internationaal privaatrecht”, *T.Not.* 1971, 1-13; “Ascendentenverdeling en internationaal privaatrecht. Kritische noot naar aanleiding van een vonnis van de Rechtbank te Gent d.d. 16 juni 1970”, *T.Not.* 1972, 50-57; J. ERAUW, “Wetkeuze in het internationaal huwelijksvermogensrecht volgens de Conferentie van Den Haag”, *T.Not.* 1979, 9-16; “Over de evolutie naar een nieuwe verwijzingsregel in het huwelijksvermogensrecht”, *ibid.*, 321-334. De traditie van de grote IPR-studies wordt ook vertegenwoordigd door C. DE WULF, “De publiciteit van huwelijksvoorwaarden in het Belgisch Internationaal Privaatrecht”, *T.Not.* 1971, 97-114, L.-F. GANSHOF, “De erfopvolging van de geadopteerde en van de adoptant in het Belgisch internationaal privaatrecht”, *T.Not.* 1975, 138-145, A. HEYVAERT, “Het erfrecht van vreemdelingen na de wet van 15 december 1980 betreffende het vreemdelingenstatuut”, *T.Not.* 1981, 257-276, J. DE CEUSTER, “De erfaanspraken van de langstlevende echtgenoot in het internationaal privaatrecht”, *T.Not.* 1983, 33-62 en C. DE BUSSCHERE, “Het Belgisch internationaal privaatrecht in verband met het huwelijksvermogensstelsel van echtgenoten gehuwd zonder huwelijkskontrakt”, *T.Not.* 1979, 174-176.
- (16) Over het vrij verkeer van notariële akten, zie *T.Not.* 1974, 141 (overeenkomst tussen België en Luxemburg betreffende de overmaking van gerechtelijke en buitengerechtelijke akten op het gebied van het burgerlijk en handelsrecht); parlementaire vraag d.d. 28 mei 1980, *T.Not.* 1981, 124 (apostille in plaats van legalisatie voor Nederlandse akten die in België moeten dienen); *T.Not.* 1981, 185 (overeenkomst tussen België en Duitsland tot afschaffing van legalisatie van openbare akten); *T.Not.* 1982, 91 (overeenkomst tussen België en Frankrijk betreffende de afschaffing van de legalisatie van de openbare akten).
- (17) “Het notariaat in de Scandinavische landen”, nota van de “notariële vernieuwingscommissie” van de “stichting tot bevordering van de notariële wetenschap” in Amsterdam, *T.Not.* 1973, 241-243. Zie de aankondiging in nummer 12 van 1975 verschenen, onder de woorden “Stichting tot bevordering der Notariële Wetenschap”: “De stichting tot bevordering van de Notariële Wetenschap (Herengracht, 278, Amsterdam, tel. 62574) nodigt uit op een Congres, te houden op 23 januari 1976 in het RAI Gebouw, Europaplein, 8, Amsterdam, over het thema “Het Latijns notariaat morgen”. Dezelfde dag wordt in het Rijksmuseum een tentoonstelling geopend gewijd aan de notaris in de plastische kunst” (*T.Not.* 1975, 280).
- (18) “Enkele gedachten uit een inaugurale les over “Ons onontbeerlijk notariaat, en de afwezigheid van het notarisambt in de Engels-Amerikaanse rechtsbedeling””, *T.Not.* 1974, 231 (de volledige tekst werd gepubliceerd in het *TPR* 1974, 621-648). In dezelfde richting, W. DELVA, “Naar een nieuw eigendomsrecht”, *T.Not.* 1976, 161-170 (eigendomsrecht als instrument van “een zinvolle menswaardige *privacy*” in een context van groeiende technologie).

KU Leuven op 25 november 1977, ter gelegenheid van het eerste lustrum van de vernieuwde licentie notariaat (19).

De notarissen stellen zich vragen over hun toekomst, en Europa neemt in deze ondervraging een toenemende plaats (20).

1985-....: de Europese notaris

In het jaar 1985 verschijnt voor het eerst het woord “Europees” in de tabellen van het *Tijdschrift*, samen met andere nieuwe zinvolle termen zoals “Erfgoed” of “Softwareovereenkomst” (21). Dit, samen met de tot dan ongeziene publicatie van arresten van het Hof van Justitie (22), markeert een nieuwe kentering. Er blaast een nieuwe wind; een nieuw tijdperk opent zich. Voortaan zal Europa de hoofdrol spelen. Het begint met het Europees procesrecht – voornamelijk het vrij verkeer van authentieke akten – (23) (24), en gaat dan over naar het Europees recht zelf, en uiteindelijk naar Europa als dusdanig. Vrij verkeer van personen (25) en vrij verkeer van kapitaal (26) grijpen in op de traditionele oplossingen zowel op het vlak van IPR als van internationaal fiscaal recht. In de rechtsleer vindt men de namen terug van Edgard Van Hove (27) en Frans

- (19) A. VAN DEN BOSSCHE en A. VAN HOESTENBERGHE, “Het statuut van de kandidaat-notaris. Enkele bedenkingen bij een studiedag”, *T.Not.* 1978, 99-104; E.A.A. LUIJTEN, “Het statuut van de kandidaat-notaris in Nederland”, *T.Not.* 1978, 104-115, alsmede de feestrede gehouden bij dezelfde gelegenheid door Prof. R. DILLEMANS, “De Vlaamse jurist kan zich verbeteren”, *T.Not.* 1978, 210-219. *Adde* de bespreking door A. VAN DEN BOSSCHE van twee wetsvoorstellen inzake de toekomst van het ambt: “Het notariaat, in blik of in mootjes of de afgevaardigde plaatsvervangende notaris-zaakvoerder-substituut, Rijksambtenaar”, *T.Not.* 1981, 322-333.
- (20) Over de invloed van Europese richtlijnen op de notariële praktijk: L. WEYTS, “Misleidende reclame in de notariële publiciteit”, *T.Not.* 1979, 225-235; D. MEULEMANS, “De weerslag van de Europese richtlijn inzake produktenaansprakelijkheid op de notariële praktijk”, *T.Not.* 1989, 338.
- (21) Tabellen 1 januari 1990 - 31 december 2001 (samengesteld door Filip LOGGHE), 2002, 588, resp. 58 en 114. Zie recenter, over erfgoed, A.M. DRAYE, “De bescherming van het onroerend erfgoed en het notariaat”, *T.Not.* 2011, 67-90.
- (22) 15 januari 1985, *T.Not.* 1985, 275; 11 juni 1985, *T.Not.* 1985, 276, noot F.B.; 2 juli 1985, *T.Not.* 1985, 278 (interpretatie bevoegdheidsregels), met commentaar E. VAN HOVE, “Het Europees Executieverdrag en het notariaat”, *T.Not.* 1985, 262-264.
- (23) HvJ 6 juli 1986, *T.Not.* 1988, 381, 11 november 1986, *T.Not.* 1987, 137 en 15 januari 1987, *T.Not.* 1987, 138 (interpretatie bevoegdheidsregels); 4 oktober 1991, *T.Not.* 1992, 27, noot F. BOUCKAERT (buitenlands vonnis); 10 maart 1992, *T.Not.* 1992, 548, noot F. BOUCKAERT (bevoegdheidsbeding); 20 januari 1994, *T.Not.* 1994, 343, noot M. LOOYENS (aanhangigheid en samenhang); 27 februari 1997, *T.Not.* 1997, 364, noot E. VAN HOVE (huwelijksvermogensrecht en onderhoudsplicht); 17 juni 1999, *T.Not.* 1999, 486, noot (begrip authentieke akten).
- (24) Naast het Executieverdrag wordt ook het Europees Overeenkomstenverdrag besproken: H. DEBUCQUOY, “De schenking en het Europees Overeenkomstenverdrag”, *T.Not.* 1992, 241-255.
- (25) HvJ 16 januari 1988, *T.Not.* 1988, 131 en 7 mei 1991, *T.Not.* 1991, 353 (advocaat); 11 april 1989, *T.Not.* 1989, 212 (naamloze vennootschap); 20 mei 1992, *T.Not.* 1992, 560 (accountant); 25 juni 1992, *T.Not.* 1992, 562 (makelaar); 20 maart 1993, *T.Not.* 1993, 413 (masseur); 31 maart 1993, *T.Not.* 1993, 415 (academische titel); 1 juli 1993, *T.Not.* 1994, 187, noot F. BOUCKAERT, 188-191 (testamentuitvoerder); 13 juli 1993, *T.Not.* 1994, 185, noot F. BOUCKAERT, 186 (vennootschap); 13 juli 1993, *T.Not.* 1994, 418 (verzekeringsonderneming). Al in 1987 vindt men de publicatie van een arrest van het Hof van Justitie d.d. 26 maart 1987, luidens hetwelk “[d]oor de ambtelijke werkzaamheden die door notarissen en gerechtsdeurwaarders worden uitgeoefend niet aan het stelsel van de BTW te onderwerpen, is het Koninkrijk der Nederlanden de verplichtingen niet nagekomen die op hem rusten ingevolge de richtlijn 77/388 van de Raad van Ministers van de E.E.G. in datum van 17 mei 1977” (zaak 235/85, *T.Not.* 1987, 192).
- (26) HvJ 11 december 2003, *T.Not.* 2005, 378, noot F. BOUCKAERT, 382-383 (successiebelasting).
- (27) “Bekrachtiging door België van de Europese Executieverdragen van San Sebastian (1989) en van Lugano (1988) - België als rode lantaarn”, *T.Not.* 1998, 260-263; “De uitvoering van au-

Bouckaert (28), die de dubbele bekommernis hebben de lezers erop attent te maken dat “het Europees recht langzamerhand op het privaatrecht beslag legt” (29) en de invloed van het Europees recht op de notariële praktijk te onthullen (30).

De klassieke IPR-vragen zijn natuurlijk nog aanwezig, zeker voor wat het huwelijksvermogensrecht betreft: in de jaren 90 velt het Hof van Cassatie een aantal belangrijke arresten (31) en de auteurs rivaliseren om de nieuwe trends te bespreken en licht in de duisternis te ontsteken (32) (33).

-
- thentieke akten in een andere Staat van de Europese Unie (volgens de Europese verordening nr. 44/2001 van 22 december 2000)”, *T.Not.* 2001, 531-546.
- (28) “Procedure van tenuitvoerlegging en het Brussels Executieverdrag van 1968”, noot onder HvJ 4 oktober 1991, *T.Not.* 1992, 27, 30-35; noot onder HvJ 9 juni 1994, *T.Not.* 1995, 150 (zakelijke rechtsoverdracht); noot onder HvJ 28 maart 1995, *T.Not.* 1996, 48-50 (interpretatiebevoegdheid); noot onder HvJ 28 maart 2000, *T.Not.* 2000, 416-419 (openbare orde). Zie ook M. LOOYENS, noot onder HvJ 17 mei 1994, *T.Not.* 1994, 494-496 (zakelijke rechtsoverdracht).
- (29) F. BOUCKAERT, noot onder HvJ 1 juli 1993, *T.Not.* 1994, 188.
- (30) A. VAN VELTEN, “Hypotheek en Europese Gemeenschap”, *T.Not.* 1991, 274-285; P. VAN HOESTENBERGHE, “Communautaire steun voor vervroegde uittreding in de landbouwsector - te volgen techniek van akte - of hoe men drie vliegen in één klap kan slaan”, *T.Not.* 1996, 20-27; E. VAN HOVE, “Kan de (ongelukkige?) koper van een timeshare reeds genieten van de bescherming van de Europese richtlijn van 26 oktober 1994?”, *T.Not.* 1998, 263-265.
- (31) Naast het reeds aangehaald arrest d.d. 10 april 1980 (*supra*, noot 14), zie 25 mei 1992, *T.Not.* 1992, 432, noot F. BOUCKAERT, 435-437 en 9 september 1993, *T.Not.* 1994, 523; recenter (maar betrekking hebbende op de oude verwijzingsregels), Cass. 5 mei 2008, *T.Not.* 2011, 547, noot F. BOUCKAERT.
- (32) Rechtspraak: Rb. Gent 10 september 1987, *T.Not.* 1988, 91, noot E. VAN HOVE; Rb. Antwerpen 24 september 1987, *T.Not.* 1988, 117, noot C. LIBERT; Rb. Antwerpen 11 januari 1988, *T.Not.* 1991, 141, noot E. VAN HOVE; Rb. Antwerpen 31 maart 1988, *T.Not.* 1988, 205; Luik 13 september 1990, *T.Not.* 1994, 39, noot K. LAMBEIN, “Enkele beschouwingen in verband met de wijziging van het huwelijksvermogensstelsel van een Italiaans echtpaar in België”; Rb. Gent 11 juni 1992, *T.Not.* 1993, 170, noot F. BOUCKAERT; Rb. Gent 31 maart 1994, *T.Not.* 1994, 479, noot F. BOUCKAERT; Gent 26 mei 1994, *T.Not.* 1995, 560, noot K. WAUTERS-LAMBEIN, “Enkele beschouwingen i.v.m. het intertemporeel conflictenrecht en het conflict mobile in het internationaal huwelijksvermogensrecht”; Rb. Luik 5 december 1994, *T.Not.* 1996, 77, noot C. DE BUSSCHERE, “Drie aspecten van het Belgisch IPR inzake het huwelijksvermogen van vreemde echtgenoten”; Rb. Mechelen 20 november 1995, *T.Not.* 1997, 167, noot C. DE BUSSCHERE, “De zoektocht naar een scharnierdatum: een jurisprudentiële oplossing weldra in zicht?”; Rb. Dendermonde 27 juni 1997, *T.Not.* 1997, 410, noot F. BOUCKAERT, “Kan een Belgische notaris voor Nederlanders huwelijksvoorwaarden opmaken waarin een verblijvingsbeding wordt ingelast?”; Antwerpen 22 december 1997, *T.Not.* 1998, 496, noot F. BOUCKAERT, “Van Nederlandse echtgenoten die wispelturig waren en van de rekening die de kinderen aan de weduwe voorlegden of artikel 1464, tweede lid, Burgerlijk Wetboek in het licht van het Belgisch internationaal privaatrecht”; Rb. Tongeren 25 mei 2007, *T.Not.* 2008, 338, noot F. BOUCKAERT, “Over een rechtskeuze die er geen was”; Brussel 9 juni 2009, *T.Not.* 2010, 556, noot F. BOUCKAERT, “Van een Nederlander die buiten weten om van zijn Nederlandse vrouw bij een Belgische bank een lening en een krediet aanging en niet in staat was de bank terug te betalen”. Rechtsleer: F. BOUCKAERT, “Het Verdrag van Den Haag van 14 maart 1978 op de huwelijksvermogens en het Belgisch internationaal privaatrecht m.b.t. het huwelijksvermogensrecht. Een gemiste kans”, *T.Not.* 1993, 342-352; “Het verdrag van Den Haag van 14 maart 1978 op de huwelijksvermogens en het Belgisch internationaal privaatrecht m.b.t. het huwelijksvermogensrecht”, *T.Not.* 1994, 107-118; E. VAN HOVE, “Eenheid of splitsing in het huwelijksvermogensrecht”, *T.Not.* 1990, 338-340; “Het wettelijk vermogensstelsel van vreemde echtgenoten”, *T.Not.* 1994, 503-522; C. DE BUSSCHERE, “De wijziging van het huwelijksstelsel van een Italiaans echtpaar in België”, *T.Not.* 1993, 57-59; “Het huidige Belgische internationaal privaatrecht inzake de rechtskeuze tijdens het huwelijk met betrekking tot het huwelijksvermogen. Enkele *capita selecta*”, *T.Not.* 2010, 495-517; “De vereiste uniciteit van het gekozen toepasselijke recht op het huwelijksvermogen (art. 50, § 2, tweede lid WIPR)”, *T.Not.* 2012, 498-505.
- (33) Over het algemeen blijft IPR een belangrijke topic. Zie bv., F. BOUCKAERT, “Internationaal privaatrecht en grepen uit de notariële praktijk. Ontleding van casussen”, *T.Not.* 1998, 322-343; over renvoi: Cass. 4 november 1993, *T.Not.* 1994, 454, noot K. WAUTERS-LAMBEIN, “De toepas-

Opvallend genoeg worden in deze materie meer en meer studies in een resoluut rechtsvergelijkend en Europees perspectief geplaatst (34). De problematiek van het notarisleven en de ondervraging naar de notariële identiteit worden steeds meer in het licht van het Europees recht en de Europese rechtspraak geplaatst (35). Getuige hiervan de gemeenschappelijke publicatie van het Vlaamse *Tijdschrift voor Notarissen* en de Nederlandse *Juridische berichten voor het Notariaat* in het jaar 2010 (36). Geen enkele topic van het notariële leven ontsnapt nog aan het Europees recht. Zo plaatst Patrick Van Hoestenbergh, als voorzitter van de Nationale Kamer, de authenticiteit in het perspectief van Europa (37), en het is

selijkheid van de renvoi bij adoptie”; Rb. Brugge 7 juni 1994, *T.Not.* 1994, 457; over internationale openbare orde: Rb. Antwerpen 25 maart 1997, *T.Not.* 1997, 538, noot K. LAMBEIN, “De toepassing van de Nederlandse adoptiewet in België - De internationale openbare orde exceptie en de artikelen 8 en 14 EVRM”; Cass. 10 april 2003, *T.Not.* 2004, 568, noot F. BOUCKAERT, “Is een buitenlandse wet die de adoptie van meerderjarigen verbiedt tegen de Belgische internationale openbare orde of in strijd met art. 8 en 14 EVRM?”; over de toepassing van het vreemde recht: Cass. 3 december 1990, *T.Not.* 1992, 16, noot E. GULDIX, “De toepassingsmodaliteiten van het vreemde recht bij wetsconflicten”; over adoptie: Rb. Oudenaarde 16 februari 1999, *T.Not.* 2000, 42, noot K. LAMBEIN, “De erkenning in België van een in China verleden adoptie. De artikelen 344bis en 344ter B.W. nader toegelicht”; over echtscheiding: Brussel 26 juni 1990, *T.Not.* 1991, 232, noot F. BOUCKAERT, “Varia. Heeft het arrest van het Hof van Beroep te Brussel van 26 juni 1990 het Bigwood-probleem wel volledig opgelost?”; Cass. 29 september 1994, *T.Not.* 1995, 363, noot K. WAUTERS-LAMBEIN en W. WAUTERS, “De internationale echtscheiding: enkele problemen inzake de toepasselijke wet”; Rb. Luik 21 december 1995, *T.Not.* 1996, 477, noot M. LOOYENS, “Echtscheiding met onderlinge toestemming tussen vreemde echtgenoten”; over polygamie: Cass. 3 december 2007, *T.Not.* 2011, 539; over erfrecht: E. VAN HOVE, “IPR-kroniek. Internationale nalatenschappen (overzicht van Belgische en Franse rechtspraak, 1985-1989”, *T.Not.* 1990, 70-77; “1990-1995”, *T.Not.* 1997, 3-9; “1996-2000”, *T.Not.* 2002, 4-10; H. JACOBS, “De erfgerechtigdheid en de aard van de erfrechten van de langstlevende echtgenoot in het internationaal privaatrecht”, *T.Not.* 1991, 51-59; Antwerpen 9 februari 1998, *T.Not.* 1998, 310, noot F. BOUCKAERT; A. VAN ASPEREN, “Huwelijksvermogensrecht en erfrecht in internationaal perspectief. Conflictsituaties bij samenloop van Nederlands en Belgisch IPR”, *T.Not.* 2000, 2-41; B. CARDOEN, “Internationale nalatenschappen: internationaal-privaatrechtelijke en successierechtelijke analyse”, *T.Not.* 2002, 651-672 en 715-734; over bescherming van onbekwamen: P. ALLAERTS en M. WILKENHUYSEN, “De voogdij en de verkoop van onroerende goederen van buitenlandse minderjarigen: een praktijkonderzoek”, *T.Not.* 1991, 403-431; H. JACOBS, “Het vervreemden van een onroerend goed geheel of gedeeltelijk toebehorend aan een vreemde minderjarige en het internationaal privaatrecht”, *T.Not.* 1991, 432-437; Vred. Asse 2 maart 1999, *T.Not.* 2000, 53, noot C. DE BUSSCHERE, “Inrichting van de voogdij over een Belgische minderjarige met gewoon verblijf in het Groothertogdom Luxemburg”; over zakenrecht: C. HENSEN, “De notaris en internationale onroerendgoedtransacties”, *T.Not.* 1998, 156-190; Kh. Tongeren 8 mei 1996, *T.Not.* 1997, 241, noot F. BOUCKAERT, “Kan een Nederlandse curator zonder exequatur in België zomaar verkopen”.

- (34) D. PIGNOLET, “Echtscheiding door onderlinge toestemming van in België gevestigde buitenlanders, in het perspectief van de Europese Unie”, *T.Not.* 2005, 127-141; M. MUYLLE, “IPR en EOT’s: een nieuwe kijk voor de notariële praktijk”, *T.Not.* 2005, 514-549.
- (35) Het *Tijdschrift* heeft ook plaatsgemaakt voor de rechtspraak van het EHRM. Zie E. VAN HOVE, “Het Marckxarrest en de notariële praktijk”, *T.Not.* 1982, 97-105; Cass. 10 mei 1985, *T.Not.* 1985, 157 (art. 8.1 E.V.R.M. is niet nauwkeurig en volledig genoeg om als zodanig te kunnen gelden als bron van subjectieve rechten voor de particulier); EHRM 29 november 1991, *T.Not.* 1991, 494, noot K. RIMANQUE (uitsluiting van een kleindochter uit de nalatenschap van haar grootouders wegens het buitenechtelijk karakter van de bloedverwantschap schendt art. 8 en 14 E.V.R.M.).
- (36) *Bijzonder nummer, Vergelijkende benadering België-Nederland*, met bijdragen van P.C. VAN ES, C. DE WULF, J. VERSTRAETE, P. BLOKLAND, L. WEYTS, D.F.M.N. ZAMAN, B. VAN OPSTAL, S. ROELAND en G.J.C. LEKKERKERKER, 2010, 359-404. Zie nog L. VOET en A.L.M. KEIRSE, “Koop van onroerend goed in België, Nederland en Frankrijk. Nood aan professionele begeleiding”, *T.Not.* 2012, 24-36.
- (37) “Authenticiteit - de hoeksteen van het notariaat. Lezing voor de Leerstoel Gommar Van Oosterwyck 2011”, *T.Not.* 2011, 274-309.

in datzelfde perspectief dat Luc Weyts de Unie van het Latijns Notariaat presenteert (38).

De Belgische notaris is Europees geworden.

*

* *

Doorheen deze vijfenzeventig jaren van het *Tijdschrift* vindt een grote zoektocht plaats naar de identiteit en de rol van de notaris. Een hele weg, een groot parcours wordt afgelegd. Het jaar 2000 heeft in dat opzicht voor een revolutie gezorgd in alle sectoren van het rechtsleven, dus ook in het notariaat: nieuwe IPR-codex (39), nieuwe notariswet (40), nieuwe wetten inzake familierecht (41), nieuwe antwoorden op de grote vragen: wie zijn wij, wat doen wij? Met het nieuwe millennium is een notaris ontstaan (42), die zijn plaats in Europa gevonden heeft. De recente verordening op internationale nalatenschappen is er het bewijs van. Zowel in de succesieplanning als in de afhandeling van de nalatenschap speelt de notaris een hoofdrol voor de opbouw van de Europese ruimte van vrijheid, veiligheid en recht (43).

Als besluit: de verschijning van Europa in het *Tijdschrift* viel samen met de staats-hervorming en de daaruit voortvloeiende opkomst van de Vlaamse rechtscultuur. Europa had geen plaats in het oude België. In de federale staat hoort ze wel thuis. De droom van Rector Dillemans dertig jaar geleden ter gelegenheid van de Leuvense studiedag over het statuut van de kandidaat-notaris (44), ook uitgesproken door Frans Bouckaert en Edgard Van Hove ter gelegenheid van de vijftigste verjaardag van het *Tijdschrift* (45): het ontstaan van een Vlaamse rechtscultuur, valt samen met de Europese droom en is nu werkelijkheid geworden (46). Het *Tijdschrift* draagt bij tot de opbouw zowel van de Vlaamse als van de Europese identiteit.

(38) “De Unie van het Latijns Notariaat, die grote onbekende, zelfs na 50 jaar”, *T.Not.* 1999, 596-606.

(39) De recentste rechtspraak in deze materie wordt onder het WIPR geplaatst: Brussel 4 april 2011, *T.Not.* 2012, 298, noot C. DE BUSSCHERE (overgangsrecht inzake huwelijksvermogensstelsel); Brussel 15 oktober 2012, *T.Not.* 2012, 655 (begrip gewone verblijfplaats in de zin van artikel 4, § 2, WIPR).

(40) J.-L. en L. RENS, “Notarissen en notariële akten sedert 1 januari 2000”, *T.Not.* 2000, 59-74; J. DE VROE, “De verwijzing naar een vorige akte: kanttekeningen bij de nieuwe Notariswet”, *T.Not.* 2000, 379-382.

(41) C. DE WULF, “Huwelijk en andere samenlevingsvormen - Waarheen met het familierecht en het familiaal vermogensrecht”, *T.Not.* 2003, 359-367.

(42) J. DU JARDIN, “Welk notariaat voor de XXIste eeuw?”, *T.Not.* 2002, 611-624; C. DE BUSSCHERE, “De ambtseed van de Belgische notaris bij de aanvang van zijn ambt (art. 47 Org. W. Not.)”, *T.Not.* 2003, 2-23; J. VERSTRAETE, “Een notariaat voor de 21ste eeuw”, *T.Not.* 2007, 635-640.

(43) Zie L. WEYTS, “De Europese Verordening op internationale nalatenschappen: denk er nu reeds aan bij het opmaken van een testament”, *T.Not.* 2013, 200-208 (“burgers zonder verlies aan rechtszekerheid van de voordelen van de interne markt laten profiteren” (cons. 37) en “snelle, soepele en efficiënte behandeling van een erfopvolging met grensoverschrijdende gevolgen in de Unie bevorderen” (cons. 67)).

(44) “De Vlaamse jurist kan zich verbeteren”, *T.Not.* 1978, 210-219, *supra*, noot 19.

(45) “Het tijdschrift bestaat vijftig jaar”, *T.Not.* 1987, 198-199.

(46) Zie extra nummer van het jaar 1998 “Dossier Jong Vlaams Notariaat”, met een bijdrage van H. JACOBS over het IPR (“De lastgeving in het IPR”, 57-70).

Namens het redactiecomité van de *Revue du notariat belge* wens ik het *Tijdschrift* een gelukkige verjaardag toe.

Ik dank u.

Gent, 28 november 2013

Jean-Louis VAN BOXSTAEL,
Docent UCL